

Анотація

до наукової роботи на тему:

«СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ У ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ»

Шифр: обрії інклюзії

Актуальність роботи полягає в тому, що сучасний етап розвитку суспільства ставить перед соціальними педагогами важливе завдання — формування у підлітків з особливими потребами системи цінностей, здатних забезпечити гармонійний розвиток особистості та успішну інтеграцію в соціум. Підлітковий вік є критичним періодом у розвитку особистості, коли закладаються основи світогляду, моральних орієнтацій та життєвих цінностей. У цей час підлітки починають активно визначати свої пріоритети, формується їхнє ставлення до навколишнього світу та соціальних норм. Соціально-педагогічна діяльність має вирішальне значення для допомоги молоді в осмисленні та формуванні своїх цінностей.

Актуальність також обумовлена необхідністю розробки ефективних методів соціально-педагогічної роботи з підлітками для сприяння їхньому особистісному розвитку, формування моральних орієнтирів, цінностей взаємодії в суспільстві, а також зменшення ризику девіантної поведінки. У зв'язку з сучасними викликами, такими як зростання впливу інформаційних технологій, соціальних мереж та інших факторів, що впливають на підлітків з особливими потребами, необхідно здійснювати комплексний підхід до їхнього виховання через соціально-педагогічні методи. Тому дослідження соціально-педагогічних методів формування системи цінностей підлітків з особливими потребами є важливим і своєчасним для підвищення ефективності роботи з молоддю.

Наукова розробленість теми. Проблема формування системи цінностей підлітків з особливими потребами в інклюзивному середовищі привертала увагу багатьох дослідників. Теоретичні засади ціннісної проблематики були закладені у працях М. Шелера, Г. Ріккєрта, Е. Дюркгайма,

які осмислювали природу соціальних і моральних цінностей як фундамент людської поведінки. У сучасному освітньому дискурсі питання структури та динаміки ціннісних орієнтацій молоді висвітлюють українські дослідники О. Донченко, І. Бех, В. Ягунов, які підкреслюють соціально-психологічні механізми становлення особистості підлітка та чутливість цього періоду до зовнішніх впливів. Попри значну кількість праць, проблема комплексного формування системи цінностей у підлітків з особливими потребами саме в умовах українського інклюзивного середовища досліджена недостатньо та потребує подальшого опрацювання з огляду на нові виклики та потреби сучасного суспільства.

Метою роботи є дослідження соціально-педагогічних методів формування системи цінностей підлітків з особливими потребами, аналіз їхнього впливу на розвиток моральних орієнтацій та соціальної адаптації молоді, а також визначення ефективних підходів до формування позитивних цінностей у підлітковому віці через соціально-педагогічну діяльність.

Для досягнення поставленої мети, окреслено ряд основних **завдань**:

- 1) Окреслити поняття системи цінностей підлітків з особливими потребами та її значення в процесі їх соціалізації.
- 2) Визначити вікові особливості формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.
- 3) Проаналізувати основні соціально-педагогічні методи формування системи цінностей підлітків з особливими потребами .
- 4) Дослідити вплив соціальних інститутів (сім'ї, школи, ровесників) на формування цінностей у підлітків з особливими потребами .
- 5) Оцінити ефективність застосовуваних соціально-педагогічних методів у формуванні цінностей підлітків з особливими потребами .
- 6) Розробити рекомендації для вдосконалення соціально-педагогічної роботи з підлітками для формування позитивних цінностей.

Об'єкт дослідження - процес формування системи цінностей підлітків з особливими потребами у контексті соціально-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі.

Предмет дослідження - соціально-педагогічні методи формування цінностей підлітків з особливими потребами, а також їх ефективність у розвитку моральних орієнтацій та соціальної адаптації молоді в умовах інклюзивного середовища.

Методи дослідження. Дане дослідження проводилось на основі теоретичних методів таких, як аналіз наукової літератури для визначення основних понять, теоретичних засад адаптації людей та організації соціальних послуг, порівняння теоретичних підходів до розуміння адаптації та оцінки її ефективності, узагальнення результатів досліджень для формування рекомендацій. Дослідження також базується на нормативно-правових документах, які регулюють надання соціальних послуг літнім людям в Україні, зокрема Законі України «Про соціальні послуги» та відповідних постановах Кабінету Міністрів України. Обрані методологічні засади забезпечують всебічність, достовірність і практичну спрямованість отриманих результатів, що дозволяє сформулювати ефективні рекомендації для підвищення рівня адаптації літніх людей до умов отримання соціальних послуг.

Наукова новизна дослідження полягає у всебічному аналізі соціально-педагогічних методів формування системи цінностей підлітків з особливими потребами, зокрема виявленні їх специфіки та впливу на моральні орієнтації молоді. Вперше в роботі здійснено комплексне дослідження впливу соціальних інститутів, таких як сім'я, школа та ровесники, на формування цінностей підлітків з особливими потребами, з акцентом на сучасні соціально-педагогічні практики. Також, новизна полягає у пропозиції практичних рекомендацій щодо вдосконалення методів роботи з підлітками для сприяння розвитку позитивних цінностей та соціальної адаптації в умовах змінного соціуму.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що результати роботи можуть бути використані соціальними педагогами, психологами та іншими фахівцями, що працюють з підлітками, для розробки та вдосконалення методів формування системи цінностей у молоді в умовах інклюзивного середовища. Отримані висновки можуть бути застосовані в освітніх установах, соціальних службах, позашкільних організаціях для підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи з підлітками. Крім того, розроблені рекомендації можуть сприяти оптимізації роботи з підлітками в умовах сучасних соціальних змін та допомогти в профілактиці девіантної поведінки серед молоді.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» (м. Полтава, 2024 р.) та IX Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу» (м. Полтава, 2025 р.).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст конкурсної роботи викладено на 23 сторінках друкованого тексту.

Ключові слова: інлюзивне освітнє середовище, система цінностей, підлітки з особливими потребами, безбар'єрність, психологічна та соціальна підтримка, моральні орієнтації, соціальна адаптація.